

DESIGN TEXTIL ACTUAL. CONSIDERAȚIUNI GENERALE

TOCARCIUC ALINA

Universitatea Academiei de Științe a Moldovei

La etapa actuală, arta textilelor tradiționale reprezintă mai mult moștenire decât meșteșug, fiind un fenomen unicat al lumii materiale și spirituale pentru poporul nostru. Etnologia actuală, în contextul cultural, posedă o funcție prioritară de păstrare și transmitere a moștenirii naționale. Privit din aspectul unui rezultat al proceselor sociale, designul textil actual constituie o parte a culturii și relatează despre esența timpului, despre metamorfozele care se petrec în societate într-o anumită perioadă de timp, precum expozițiile de muzeu sunt purtători de informație ale culturilor precedente. În așa fel, se contu-

rează o legătură evidentă între etnologie (textile tradiționale) și design textil, însă acest caracter succesiv reprezintă o legătură de formă și nu de conținut. La etapa actuală designul textil devine instrument antreprenorial cu caracter comercial și în astfel de condiții se pierde componenta spirituală a designului, se șterge destinația umanistă a acestuia – rolul fundamental al artelor. Tendința dezvoltării designului textil actual, ca un fenomen intercultural global, ce se bazează pe tehnologii, inovații și extranaționalizare, demonstrează că acesta din urmă diminuează și nu dezvoltă diferențele național-culturale. Distrugerea spiritului etnic sub influența progresului tehnic și a intereselor comerciale duce la ștergerea hotarelor dintre națiuni, inclusiv și a tradițiilor textile. În acest context, extrem de actuale devin problemele păstrării și dezvoltării tradițiilor textile unice, specifice Republicii Moldova.

Renașterea specificului național și regional în designul textil este necesară pentru diminuarea caracterului șablonar și impersonal al textilelor produse în condițiile industriale. În mod special pentru Republica Moldova, unde industria textilă nu este dezvoltată, iar produsele textile importate posedă conținuturi estetice ale altor culturi. În astfel de condiții, fără renașterea culturii tradiționale, fără transpunerea trăsăturilor tradiționale în textile moderne, evoluția designului textil este echivocă. În această ordine de idei se are în vedere refracția trăsăturilor caracteristice specifice ale culturii textile naționale în designul textil actual și nu naționalizarea designului textil. Un exemplu elocvent în acest sens poate servi cultura japoneză, în care cultura tradițională formată de secole, pătrunde toate sferile designului actual: ambiental, textil, vestimentar etc. Teoreticienii japonezi nu diferențiază termenii „design” de „meșteșug tradițional”, ele devenind aproape sinonime.

La fel cultura tradițională scandinavă se aplică în designul regional (pe teritoriul țărilor scandinave), dar și departe de hotarele acestora, determinând o direcție stilistică impunătoare, inclusiv și în designul textil prin cromatica și ornamentica specifică recunoscută.

Istoria dezvoltării designului demonstrează că în același spațiu vital pot coexista obiecte vechi și noi, tradițiile naționale și policulturale, formând un mediu specific spiritual. Studiul și înțelegerea armoniei acestora determină crearea noilor soluții de design inedit cu transpunerea valorilor originale.

Analiza factorilor de impact ale culturii textile tradiționale asupra evoluției designului textil actual elucidează următoarele aspecte de studiu:

- 1) Cunoașterea mijloacelor îmbogățirii limbajului plastic actual în baza tradițiilor naționale și regionale;
- 2) Cunoașterea posibilităților dezvoltării eco-designului, bazat pe tradițiile de producere a materialelor textile naturale;
- 3) Identificarea soluțiilor pentru diminuarea consumarismului prin valorificarea textilelor tradiționale.

Reieșind din primul aspect, designul textil, în formula sa ideală, apare ca o formă de exprimare materială a culturii tradiționale trecută prin prisma artelor vizuale actuale, iar elementul esențial al acestora este compoziția. Prin cunoașterea legilor și mijloacelor compoziționale, prin operarea lor obiectivă se atinge armonia formei și a conținutului.

Studiul textilelor tradiționale necesită recurgerea la descrieri bazate pe analize compoziționale în vederea obținerii integrității ce ține de limbajul vizual și a expresiei plastice deslușite din textilele tradiționale. Analiza aspectului exterior al textilelor tradiționale identifică tipologia acestora la specificul compoziției decorative, care are următoarele caracteristici:

- 1) Elementele compoziționale sunt stilizate;
- 2) Formele sunt plane (bidimensionale) și sunt reprezentate pe o suprafață (fără perspectivă);
- 3) Tenta plată (decorativă, uniformă).

Elementele fundamentale (mijloacele de expresie plastică) ale compoziției decorative, specifice textilelor tradiționale, sunt „motivul decorativ” – structură plastică obținută prin stilizare (geometrică, zoomorfă, fitomorfă, antropomorfă) și culoarea.

Cu referire la organizarea compozițională a conținutului plastic în cadrul spațial al textilelor tradiționale, se conturează structuri caracterizate prin utilizarea următoarelor principii specifice:

- a) Repetiția, adică reluarea unui element pe o anumită direcție la distanțe egale și în poziții identice,
- b) Alternanța, ce reprezintă succesiunea a două sau mai multe elemente care se repetă;
- c) Simetria, care constituie echilibrul dintre două forme și conținuturi identice care prin suprapunere corespund perfect.

Motivele decorative organizate după principiile menționate posedă forme simple specifice precum:

- a) Chenarul, care constituie o bandă decorativă ce decorează o suprafață de jur împrejur;
- b) Friza, care reprezintă o bandă decorativă în care motivele sunt dispuse într-o singură direcție, de regulă, pe orizontală;
- c) Jocul de fond constituie organizarea motivelor în rețea, conform regulilor compoziției decorative.

În așa fel, cunoașterea limbajului artistic specific al aspectului textilelor tradiționale, aplicarea descrierii și analizei artistice obiective la etapa studiului de teren extinde aspectele metodologice de cercetare, ajutând procesul de înțelegere, de pătrundere a caracterului specific național și regional.

Identificarea acestui aspect, în contextul studiului dat, a fost determinată de viziunea superficială a societății asupra esteticii textilelor tradiționale.

Produsele textile de interior actuale implică soluții stilistice variate, frecvent fiind manipulate valorile tradiționale în expresii de kitsch, iar deseori sunt promovate valorile altor culturi. Astfel, fundamentarea teoretico-explicativă a esteticii originale și a proceselor de producere tradițională a textilelor va contribui la completarea aspectelor investigate anterior în diverse domenii științifice, în special, etnologic.

Al doilea aspect de studiu – designul ecologic – derivă din preocuparea, atenția crescândă pentru protecția mediului și, din punctul acesta de vedere, textilele tradiționale sunt un exemplu bun de urmat.

La etapa actuală, foarte multă populație din lume este direcționată spre utilizarea materialelor ecologic pure, în această ordine de idei abordarea textilelor tradiționale din Republica Moldova ca origine și tehnologie eco deschide posibilități mai largi de promovare a textilelor, realizate însă fără un studiu profund al tehnologiilor tradiționale de producere, tehnicilor de ornamentare, al specificului artistic și semantic, din care motive acest lucru nu poate fi veridic. În așa fel, perceperea structurii de interdependență a tendințelor actuale cu tradițiile, studiul aspectelor de evoluție a ornamenticii și tehnicilor de producere a textilelor tradiționale pare a fi o direcție de perspectivă pentru studiu în domeniu.

Principiile designului ecologic corespund principiilor de producere a textilelor tradiționale, după cum urmează:

1) Utilizarea materialelor naturale cum ar fi lâna, inul, bumbacul, mătasea, cânepa, iuta;

2) Procesul de producere trebuie să fie ecologic, cu utilizarea minimă de resurse sau regenerarea acestora;

3) Comportarea post-folosire (produsul poate fi reciclat sau are capacitatea de a fi ușor absorbit în ecosisteme)

Astfel, reîntoarcerea la vechile valori este determinată de următorii factori de impact al realității de astăzi:

a) Contrareacție la super-tehnologizare și la suprasaturare informațională;

b) Scheme cromatice și forme geometrice care corespund influențelor minimaliste actuale;

c) Reîntoarcerea la folclor înseamnă căutarea unui conținut, a unei valori pierdute, însă fără a pierde din progresul obținut deja.

Ultimul aspect, de importanță majoră, este actual din considerentul declanșării vertiginose a procesului globalizării peste toate domeniile vieții, punând într-un real pericol identitatea culturală. Valorile materiale posedă o importanță majoră, iar valoarea bunurilor de consum este deseori estimată ca fiind „de o singură folosință”, ceea ce este determinat de necesitatea supracreșterii cererii pentru producerea industrială. În atare condiții se declanșează o stare de consum continuu, numită „consumarism”, ceea ce vine în contrazicerea valorizării bunurilor materiale (textilelor de interior) create

hand made, după exemplul tradițional popular. În așa fel apare necesitatea orientării spre reeducarea înțelegerii valorii bunurilor de consum, prin utilizarea multiplă a texturilor și aprecierea acestora ca opere artistice unicate.

Originalitatea exprimării unei comunități prin intermediul texturilor tradiționale (valorilor tradiționale materiale), procesul de producere a acestora prin diverse activități, modelarea trăsăturilor caracteristice a texturilor ca urmare firească a evoluției umane, reprezintă unele dintre problemele esențiale ale etnologiei moderne. Domeniul texturilor tradiționale necesită să fie cercetat interdisciplinar din mai multe aspecte: istoric, etnologic, geografic, sociologic, artistic, ecologic, tehnologic și în vederea valorificării texturilor tradiționale de interior și identificării acestora în contextul etnocultural ca parte componentă a patrimoniului național al Republicii Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Ковешникова Е. Н., Ковешников А. И. Основы теории дизайна. Москва, 1999.
2. Ковешникова Н. А. Дизайн: история и теория. Москва, 2008.
3. Bușneag O. Arta decorativă românească. București, Meridiane, 1976, 128 p.
4. Arnheim R. Arta și percepția vizuală: o psihologie a văzului creator. Iași, Polirom, 2011, 500 p.
5. Antonesei L. Modernitatea, globalizarea și dialogul culturilor private din perspectiva educației culturale. În: O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea, 2001, p. 12-20.